

KAYSERİ VE YÖRESİNDE ENDEMİK GUVATR SIKLIĞI

Hikmet Pekcan*

Güliden Pekcan**

Mualla Aykut***

Ahmet Ünal****

Kayseri ve yöresinde bütün yaş guruplarında endemik guvatr görülme sıklığı % 30.2 bulunmuştur. Kadınlarda % 34.1, erkeklerde % 23.2 dir.

GİRİŞ

Endemik guvatr dünyada yaygın şekilde görülen hastalıklardan biridir. 200.000.000 a yakın insanda endemik guvatr hastalığı bulunduğu tahmin edilmektedir (1). Her ne kadar oluşmasında iyot yetersizliğinin rolü kesinlikle gösterilmişse de zaman zaman diyetle alınan guvatrojen etkenlerin rolü vardır (2,3). Endemik guvatr ülkemizde de yaygın bir sorundur. Özellikle Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerinin dağlık yörelerinde, İç Anadolu'da ve Kayseri'de endemik olarak görülmektedir (4,5). Türkiye'nin değişik yörelerinde lugol solüsyonu ve iyotlu tuzla önlem için girişimler olmuş fakat yetersiz kalmıştır. Bütün bunlara karşın halen ülkemizde endemik guvatr sorunu devam etmekte ve aynı anda görülen diğer halk sağlığı sorunları ile ilişkilerinin araştırılması gerekmektedir.

1. Dr. Hikmet Pekcan, Kayseri Üniversitesi Tıp Fakültesi Toplum Hekimliği Bilim Dalı Öğretim Görevlisi
2. Dr. Güliden Pekcan, Kayseri Üniversitesi Tıp Fakültesi Toplum Hekimliği Bilim Dalı Öğretim Görevlisi
3. Dr. Mualla Aykut, Kayseri Üniversitesi Tıp Fakültesi Toplum Hekimliği Bilim Dalı Öğretim Görevlisi
4. Ahmet Ünal, Kayseri Üniversitesi Tıp Fakültesi Hormon Laboratuvarı Sorumlusu. Uzman.

Bu araştırmanın sonuçları endemik guvatr'ın çoğunlukla genç yaş gurubunda görülmesi nedeni ile ilginçtir. Guvatr Hacılar ve Hisarcık Sağlık Ocağı Bölgelerinde yaygın ve endemik olarak görülmektedir.

Hacılar ve Hisarcık Kayseri'nin Erciyes dağı eteklerinde deniz düzeyinden yaklaşık 2000 metre yüksekliktedir. Toprakları aşırı eğimli bir alan üzerindedir. Halkı içme suyunu kar sularından karşılamaktadır. Bu yörede görülen guvatr sadece erozyonu bol toprak ve kar sularına bağlanmamaktadır. Ayrıca Hacılar ve Hisarcık'ta endemik guvatr oluşumunda fazla miktarda alınabilen diğer iz elementlerinde rolü olabilir.

Guvatr'ın etyolojisi ne olursa olsun, önce endemik guvatr sorununun ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu çalışmada mutfak tuzlarının yağların veya içme suyunun potasyum iodide veya potasyum iodate ile zenginleştirilmesi çözümünü getirebilmek için Hacılar ve Hisarcık yöresinde guvatr sorununu saptanılması planlanmıştır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma 1979 yılında 6 ay süre ile Hacılar ve Hisarcık'ta uygulanmıştır. Ev halkı tespit fişlerinden rastgele sistematik örnekleme ile çıkarılan 5000 0-85 ve üzeri yaş gurubunda guvatr aranmış ancak çeşitli nedenlerle 4484 kişide sistemik tam fizik muayene yapılarak araştırma tamamlanabilmiştir. Troid bezesinin her derecedeki büyüklüğü guvatr kabul edilmiştir. Guvatr fizik muayenesi guvatr saptama ve derecelendirme konularında eğitilmiş kişi tarafından yapılmış, bulunan bulgular zaman zaman örnekleme ile kontrol edilmiştir.

Doktorlardan oluşan endemik guvatr tarama ekibi guvatr'lı 1355 kişiden rastgele 25 de bir örnekleme ile 51 kişiden T₃ ve T₄ için venöz kan örneği almıştır. Kan serumu veya plazma yörede ayrılmış, aynı günde buzlu soğutucu içerisinde Kayseri Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Fakültesi Hormon Laboratuvarına getirilmiştir.

T₃ (Triiyodotronin) ve T₄ (Tetraiyodotronin-Troksin) özel «kit» lerle saptanmıştır. (The Radiochemical centre, Amersham, Buckinghamshire, England) (6).

BULGULAR

Tablo. 1 Kayseri yöresinde Hisarcık ve Hacılar Sağlık Ocağı Bölgesi'ndeki endemik guvatr görülme sıklığının cinse dağılımını göstermektedir.

Tablo 1. Hacılar ve Hisarcık Sağlık Ocaklarında Guvatr Görülme Sıklığının Cinsle Dağılımı.

Cins	Guvatr Görülme Sıklığı (%) [*]	
Erkek	23.2	(1592)
Kadın	34.1	(2892)
TOPLAM	30.2	(4484)

4484 kişiden 1355 inde guvatr saptanmıştır. Toplam görülme sıklığı % 30.2 dir. Guvatr görülme sıklığı erkeklerde % 23.2 kadınlarda % 34.1 bulunmuştur.

Tablo 2 de Hacılar ve Hisarcık Sağlık Ocağı Bölgesi'ndeki guvatrın yaş ve cins gruplarına dağılımı görülmektedir.

Tablo 2. Hacılar ve Hisarcık Sağlık Ocağı Bölgesindeki Guvatrlı Hastaların Cins ve Yaş Guruplarına Dağılımı.

Yaş grubu	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
0 - 4	20 (202)*	5,4	5 (227)	0,5	25 (429)	1,8
5 - 9	23 (146)	6,2	57 (190)	5,8	80 (336)	5,9
10 - 14	261 (557)	70,5	296 (401)	30,1	557 (958)	41,1
15 - 19	52 (143)	14,1	112 (168)	11,4	164 (311)	12,1
20 - 24	4 (37)	1,1	60 (126)	6,1	64 (163)	4,7
25 - 29	3 (64)	0,8	74 (172)	7,5	77 (236)	5,7
30 - 34	(11 (52)	0,3	80 (182)	8,1	81 (234)	6,0
35 - 39	(0 (38)	0,0	50 (215)	5,1	50 (253)	3,7
40 - 44	3 (33)	0,8	63 (251)	6,4	66 (284)	4,9
55 - 59	1 (31)	0,3	28 (200)	2,8	29 (231)	2,1
60 - 64	0 (29)	0,0	80 (107)	8,1	80 (131)	5,9
65 - 69	2 (72)	0,5	18 (163)	1,8	20 (235)	1,5
70 - 74	0 (35)	0,0	0 (60)	0,0	0 (95)	0,0
75 - 79	0 (29)	0,0	0 (17)	0,0	0 (41)	0,0
80 - 85	0 (23)	0,0	0 (21)	0,0	0 (44)	0,0
85 - ve üzeri	0 (4)	0,0	1 (6)	0,1	1 (44)	0,0
Toplam	370 (1592)	100,0	985 (2892)	100,0	1355 (4484)	100,0

* Parantez içindeki rakamlar muayene edilen kişi sayısını göstermektedir.

Tablo 3. Hacilar ve Hisarcık Sağlık Ocağı Bölgesi'nde Guvatrlı Hastaların T₃ ve T₄ Değerlerinin Ortalamaları ve Standart Sapmaları.

Guvatrlı Sayısı	T ₃ µg/100 ml		T ₄ µg/100 ml	
	X	SD	X	SD
51	8.6	1.8	3.6	0.9

TARTIŞMA VE SONUÇ

Endemik guvatr Türkiye'de özellikle deniz yüzeyinden yüksek yörelerde sıklıkla görülmektedir (4, 5, 7, 8). Koloğlu ve Öktem (7, 9) Türkiye'de 500 000 guvatrlı olduğunu sanmaktadırlar. Guvatrlıların 10-14 yaş grubunda ve keza kadınlarda sık görüldüğü saptanmıştır (10, 11, 12). Emzikli annelerde ve gebe kadınlarda endemik guvatrın görülme sıklığı yüksek bulunmuştur (12). Köksal (5) guvatr görülme sıklığını Kuzey Anadolu Bölgesi'nde % 14.8 olarak bulmuştur. Aynı bölgede guvatr görülme sıklığı % 43.9 ile % 13.0 arasında değişmektedir. Orta Anadolu'da endemik guvatr görülme sıklığı Kayseri'de daha önce yapılan bir çalışmada % 6.9 bulunmuştur (13). 8-15 yaş gurubu kadınlar da yüksektir (13).

Bu araştırmada guvatr Kayseri yöresinde bütün yaş guruplarında % 30.2 sıklığında bulunmuş, erkeklerde % 23.2 ve kadınlarda % 34.1 sıklığında saptanmıştır. Erkeklerde 10-14 yaş gurubunda % 46.9 ile, kadınlarda 60-64 yaş gurubunda % 74.8 ile en yüksek bulunmuştur. İkinci derecede yüksek olarak % 36.4 ile 15-19 yaş gurubunda erkeklerde, % 73.8 ile 10-14 yaş gurubu kadınlarda endemik guvatr sık bulunmuştur. T₃ ve T₄ düzeyleri µg/100 ml de olarak hipertiroidi ve hipotiroidi düzeylerinde bulunamamış, normal sınırlarda bulunmuştur.

Endemik guvatrın iyot yetersizliği ile zeka ve bedensel gelişme geriliği yapması sağlığa ve ekonomik üretime etkisi olacağı şüphesizdir (14). Guvatr daha sıklıkla kadınlarda ve yüksek oranlarda da adölesanlarda bulunmaktadır (15). Adölesan yaş gurubunda guvatr görülme sıklığı % 5 üzerinde olursa o yörede guvatr endemiktir denebilir. Yine o bölgede bütün nüfusta guvatr görülme sıklığı % 20'nin üzerinde ise kretenlere rastlamak olasılığı yüksektir (16). Bütün bu şartlar araştırma bölgesinde vardır.

Sonuç olarak endemik guvatr estetik sorun olarak değil önemli bir sağlık sorunu olarak ele alınmalıdır. Sorunu çözmek için tuzların iyotlanması, yağların iyotla zenginleştirilmesi veya iyotlu yağ emülsiyonlarının uygulanması önerilebilir.

ÖZET

Kayseri yöresinde Hacılar ve Hisarcık Sağlık Ocağı Bölgesi'nde 4484 kişi guvatr yönünden taranmış, bütün yaş gruplarında 1355 kişide guvatr bulunmuştur. Endemik guvatr görülme sıklığı toplam nüfusta % 30.2, erkeklerde % 23.2, kadınlarda % 34.1 olarak bulunmuştur. T₃ ve T₄ değerleri guvatrılılarda normal düzeylerde saptanmıştır. Guvatr sorununun çözümü için tuz, yağ ve su gibi çok tüketilen temel gıdaların iyotla zenginleştirilmesi önerilmiştir.

SUMMARY

The total prevalence of the endemic goitre in Hacılar and Hisarcık Health Center area of Kayseri was found 30.2 percent. The prevalence of goitre was 23.2 percent in males and 34.1 percent in females at all age groups. T₃ and T₄ values of patients who had goitre were in normal limits. It was proposed that the solutions of the endemic goitre problem were to enrich the essential foods such as salt, water and oil by potassium iodate or iodide.

KAYNAKLAR

1. Clements, F.N. et al.: Endemic Goitre, Geneva (World Health Organization : Monograph Series, No. 44); 1960.
2. Marine, D., Kimball, O.P.: The Prevention of Simple Goitre in Man, Nutrition Reviews; 38: 9, 772, 1975.
3. Koloğlu, S.: Memleketimizdeki Endemik Guvatr Vakalarının Etyopatogenezinde Rol Oynayan Guvatrojen Faktörler, Ank. Üniv. Tıp Fak. Mec.: 21: 11, 421, 1968.
4. Koloğlu, S., Koloğlu, B.: Doğu Karadeniz Bölgesi Guvatr Endemisinde Tabii Guvatrojenlerin Rolü Üzerine İnceleme, Ank. Üniv. Tıp Fak. Mec.: 21: 11, 421, 1968.
5. Köksal, O.: Doğu Karadeniz Bölgesi İllerinden Rize, Trabzon, ve Giresunda Yapılan Beslenme Araştırması ile Tespit Edilen Basit Guvatr Sorunu, Beslenme ve Diyet Dergisi; 1: 1, 15, 1972.

6. Ünal, A.: T₃ ve T₄ Tayin Yöntemleri, Kayseri Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Fakültesi Hormon Laboratuvarı, Mimograf; 1979.
7. Öktem, H., Tosyalı, H., Özinaç, E.: Diyarbakır ve Dolaylarında Guvatr, Tiroid Bezi ve Hastalıkları Simpozyumu, Diyarbakır Tıp Fak. Mec.; 4: 96, 1971.
8. Eser, S.: Kuzey Anadolu'da Guvatr Durumu, İst. Üniv. Tıp Fak. Mec.; 24: 1, 282, 1961.
9. Koloğlu, S., Koloğlu, B.: Türkiye'de Endemik Guvatr I131 I127 ve Organik İyot Kinetikleri, Ank. Üniv. Tıp Fak. Mec.; 23: 6, 1709, 1972.
10. Örnek, S.: Halk Sağlığında Guvatr Problemi ve Profilaksisi, Ank. Üniv. Tıp Fak. Mec.; 14: , 68, 1961.
11. Kirişçioğlu, M.: Türkiye'de Guvatr Çalışmaları, Halk Sağlığı İhtisas Tezi, Ankara; 1966.
12. Koloğlu, S., Koloğlu, B.: Loc. cit.; 4: 67, 1971.
13. Elmacioğlu, F.: Basit Guvatr Sorununun Türkiye'de Yerleşme Yerlerine Göre Durumu, Bu Sorunun Ailelerin Beslenmesi Sosyo-Kültürel Yapıları ve Yaşadıkları Çevre ile İlişkisi. Beslenme ve Gıda Bilimleri Programı Bilim Dalı Uzmanlık Tezi, Ankara; 1977.
14. Hetzel, B.S.: Prevention of Endemic Goitre and Cretinism. WHO. Regional Publications European Series No. 7; 277, 1979.
15. Clements, F.M.: Endemic Goitre. WHO Nutrition and Preventive Medicine; 83, 1976.
16. Stanbury, J.B. et al.: Endemic Goitre and Cretinism, Public Health Significance and Prevention, WHO Chronicle; 5: 28, 1974.